

CIELE (73) *sb n*

e jasne.

sg N cielę (24). ◊ *G* cielęcica (2). ◊ *D* cielęciciu (1). ◊ *A* cielę (9). ◊ *I* cielęcici(e)m (5). ◊ *L* cielęciciu (1). ◊ *pl N* cielęta (8). ◊ *G* cieląt (7). ◊ *A* cielęta (9). ◊ *I* cielęty (7).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. Potomek krowy (w wieku do kilku miesięcy); vitulus Murm, Mymer¹, Mącz, Calep, PolAnt, Vulg, Cn; filius bovis (vaccae) PolAnt (69) : On obrociwłszy fie k cielęciciu/ Dziękuięć ia twemu łzczeńściu: Dla ciebieć me cielętko/ Pufzczono mięć tako pęcćko. *BierEz Sv; ZapWar 1526 nr 2346; Murm 39; Mymer¹ 27v; Cielęciciem albo iałowką młodego byczku a krowkę zową/ czo ielzczeń przed rokiem/ albo mała daley FalZioł IV 13b; á tho ielst polewka tłuśc⁸⁰ kurczęcica albo kapłona młodego/ z cielęcica tłuścćego FalZioł V 19b, *4a, IV 13b, 42c; SeklKat V2v; BielKom G4; GliczKsiąż H4v; RejWiz 10v, 12, 92v, 190v; Leop Mal 4/2; RejZwierz 58; BibRadz 1.Reg 6/7, 10, Is 11/6, Hebr 9/12, 19; niechciał ielść áż s przypędzenia od tey niewiałty/ ktora mu dała chlebá/ y cielęć tłuścće przeń zabiła BielKron 68, 63 [2 r.], 331, 340v [2 r.]; Foetura, Płód/ to yelst yágnięćá/ cielęćta/ kurczęcćta y infłzich zwierząt młody płód. Mącz 133b, 500b; RejAp AA6v; BielSat D2; Pijány z niemem rowna fie bydlęciciem/ Mogąc być wołem czyni fie cielęciciem. RejZwierc 218, 6, 7; BudBib Gen 18/7, 8; CzechRozm 113v, 114; KochPs 40; BielRozm 26; Calep 1131b; V ludźi mądrych y rządnych nie chowaią krow pierwałtek cieląt GostGosp 118, 16, 98, 110, 116, 118; WujNT Luc 15/23, 27, s. 259 [3 r.]; áliści wefeł/ dobramyśl/ zabićć cielęćta/ dawić bárány/ ielść mięśo/ y pić wino: Náiedzmy fie y nápiymy: iutro bowiem pomrzemy. PowodPr 74; KlonWor 23, 67; Tylkoć to głupie cielęć v kołká tak wiążą Aby łpokoynie łtało/ tak mu w grodzey każą ZbylPrzyg A2.*

Przysłowia: Yáko ono mową: Cyelęciciem wyiechawłszy á wołem zás do domu fie wroćić. *GliczKsiąż Nv.*

Wolála by mogła Kaniá być Sokołem/ Takięć cielęć Ieleniem á niź prostym wołem. *RejWiz 65.*
Ták fie iedno obráca by cielęć v kołká. *RejWiz 166v.*

Wyrażenie: »krowa od cielęcica« = *krowa wkrótce po ocieleniu (2):* A przethoż teraz łprawćie nowy woz á dwie krowie od cieląt [*et duas vaccas lactantes*]/ na ktorych nie poftáło iarzmo/ záprzęććie weń *BibRadz 1.Reg 6/7, l.Reg 6/10.*

Zwrot: »jako cielęć ryczeć« (3): A drugi zá nim łtoiąć iáko cielęć ryczy/ A zda mu fie iż wesoł á iż pięknie krzyczy. *RejWiz 16v; RejZwierc 62, 218.*

Przen (3) :

a) Potężny, silny nieprzyjaciel (1) : Rołprofzywłszy zebránie kopiynikow/ zbor moczow miedzy cielęćty narodow/ vniży fieć zvlomkámí śrebrnymi/ rozegnawłszy narody woien prágnące. *BudBib Ps 67/31.*

b) O człowieku nierozgarniętym, niemrawym (1) : Brutus — Bezrozumni, czielięć, nieuk. *Calep 140b.*

c) Wyrażenie: »ryczące cielęć« = *człowiek niezadowolony, gardłujący (1) :* namniey fieć ná ryczące cielęćta nieogłádaiąc. Bo kto kiedy ludźiom ięzyki związe? *LatHar 513.*

2. Posąg byka czczony jako bóstwo (1) :

Zwrot: »uczynić cieleę« (1): Vczynili cieleę [*fecerent vitulum*] ná Chorewie/ y kłániáli fię odlewaniu (fwe mu.) *BudBib Ps* 106/19.

3. Zestawienie: »morskie cieleę« = *Phoca vitulina L. (Rost)*; *foka*; *phoca Murm, Mymer¹, BartBydg, Cn*; *vitulus marinus Murm, BartBydg, Cn*; *phoce, marinus bos Cn (3)* : *Phoca vitulus marinus ein merkalp Morfkye cyeleę. Murm 92; Mymer¹ 37v; Phoca, piscis, vitulus marinus, cyelyą [błędnie zamiast: morskie cieleę] BartBydg 114b.*

Synonim: 1. *byczek*; 3. »pies morski«.

Cf **CIELEC, CIOŁAK, CIOŁEK, [CIOŁKA]**

MM